

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, י"ט תמוז התשפ"ו

חולין ס"ה – סימני כשרות בעופות ובחגבים

שאלות:

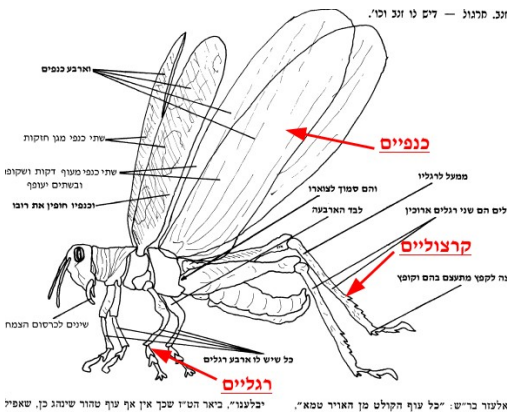
1. אלישמע רואה תרנגול שגדל עם בזים, האם הוא יכול לאכול אותו?

סימני כשרות נוספים בעופות

- הברייתא מביאה את הדעות השונות לסימני העופות, שאת רובם כבר ראינו במשנה לעיל:
  - **רבן גמליאל אומר:** שכל עוף שדורס ואוכל – בידוע שהוא טמא. עוף שלא דורס ושיש לו אצבע יתירה, זפק, וקורקבנו נקלף ביד – בידוע שהוא טהור. כלומר ארבעת סימני הטהרה שראינו.
  - **רבי אלעזר ברבי צדוק אומר:** שמותחים חוט לעוף לעמוד עליו. אם הוא חולק את רגליו (שתיים לפניו ושתיים לאחור) – טמא; שלוש לפניו ואחת לאחור – טהור. (כמו שראינו במשנה)
  - **רבי שמעון בן אלעזר אומר:** שכל עוף שקולט מזון שנזרק אליו באוויר ואוכל אותו מיד באוויר ללא הנחה על הארץ – טמא (שזו דרכם של העופות הדורסים). אחרת הוא טהור.
  - **אחרים אומרים:** שעוף ששוכן עם עופות טמאים – טמא, שוכן עם טהורים – טהור. הגמרא מבהירה שגם **חכמים** יכולים להסכים לכלל של **רבי אלעזר** ש"לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו", כל עוד העוף לא רק שוכן איתם אלא גם דומה להם במראהו.

2. שמואל מצא חגב שאין לו קרצוליים, יכול להיות שהוא מותר באכילה?

סימני כשרות בחגבים

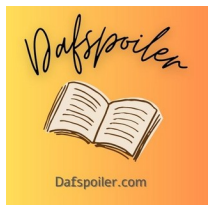
- המשנה אמרה שהחגב כשר אם יש לו ארבעה סימנים וביניהם אם כנפיו חופות את "רובו". והגמרא מבררת מהו רובו?
  - **רב יהודה אמר בשם רב** שרובו הוא רוב אורכו של החגב. דעה אחרת אומרת רוב היקפו (רוחבו).
  - לכן **רב פפא** מכריע להחמיר בשני השיעורים: נדרש שכנפיו של החגב יכסו גם את רוב אורכו וגם את רוב היקפו.
- הזחל שזה חגב צעיר שעדיין לא צימח את רגלי הניתור הקרצוליים אבל עתיד לגדלן בעתיד (הוא מכונה בארמית "אֶסְקָרָא") – מותר באכילה. **רבי אלעזר ברבי יוסי** לומד את זה מהפסוק: "אֶשֶׁר לוֹ כְרָעִים", שהכתיב הוא "אשר לא" – ללמד שאף על פי שאין לו כרעיים עכשיו, מכיוון שעתיד לגדלן בעתיד, הוא מותר.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

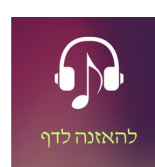
3. פנחס מצא חגב שנקרא צרצור ויש לו את כל ארבעת סימני הטהרה, הוא יכול לאכול אותו?

לימוד כשרות החגבים מהתורה

- הברייתא בגמרא מגדירה את סוגי החגבים הטהורים לפי הפירוט של התורה: "אֶת הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת הַסִּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחֲרָגוֹל לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחֲגָב לְמִינֵהוּ". הארבה הוא הגובאי, הסלעם הוא הרשון, החרגול הוא הניפול, והחגב הוא הנדיאן. ומה שכתוב למינו בהטיות שונות ארבע פעמים, זה מרבה עוד ארבעה סוגים של זנים שדומים לאלו, כל אחד למין שלו, למשל ציפורת הכרמים שהיא מין של ארבה. וגם את הרזבנית שלא דומה לאף אחד מאלו.
- **בדבי רבי ישמעאל** למדו אחרת את פסוקי החגבים, במידת כלל ופרט וכלל כדי להכשיר עופות דומים כעין הפרטים, הם התבטאו בלשון, אלו כללי כללות ואלו פרטי פרטות. כלומר יש כאן את הסלעם והחגב שהם פרטים מיותרים, ו'למינו ולמינהו' שצמודים להם שהם כללים מיותרים שאת כולם נדרוש, לטובת לימודי כלל ופרט וכלל:
  - מפסוקי **הארבה**: הכלל – אשר לו כרעיים, הפרט – ארבה ועוד כלל 'למינו', מרבים כל מי שדומה לו שיש לו את ארבעת הכללים שבמשנה לגבי חגבים, ועוד סימן חמישי ששייך לארבה, ומרבים כעין הפרט למשל את "ציפורת כרמים" (שכמו הארבה, אין לה גבחת – כלומר, ראשה לא חלק אלא שער).
  - מפסוקי **הסלעם** באותו אופן: מרבים את ה"אושכף" (שכמו הסלעם, הוא בעל גבחת). ולשניהם לארבה ולסלעם אין זנב, ולכן צריך שלכל מה שריבינו עד עכשיו אין זנב.
  - מפסוקי **החרגול**: מרבים את ה"כרספת" וה"שחלנית" (שכמו החרגול, יש להן זנב).
  - עד כאן למדנו בעצם צורך בחמישה סימנים: לכן לומדים בבנין אב מהצד השווה שבהם להכשיר כל חגב שיש לו את 4 סימני הטהרה הבסיסיים (4 רגליים, 4 כנפיים, כרעי ניתור, וכנפיים שמכסות את רובו), שזה המכנה המשותף – ולכן נכלול בלימוד גם חגב שראשו ארוך במיוחד, כי יש לו את ארבעת הסימנים.
- הגמרא **מקשה** שיש חגב טמא שקרוי "צרצור" ויש לו את כל 4 סימני הטהרה הללו ובכל זאת הוא אסור, הגמרא **מסבירה** שהתורה כתבה את המילה "חגב" – ללמד שרק חגב ששמו המקובל בפי הבריות הוא "חגב" מותר באכילה. וצרצור לא נקרא חגב. ונאמר גם בחגב 'למינהו' לומר, שהשם חגב לבד לא מספיק וצריך גם את ארבעת הסימנים.
- **רב אחאי מקשה** על הלימוד של **דבי רבי ישמעאל**: איך אפשר ללמוד בבנין אב משלושת החגבים (ארבה, סלעם וחרגול) להתיר חגב שראשו ארוך? הרי יש להם צד משותף – שלשלושתם אין ראש ארוך! ואם ככה חגב שראשו ארוך צריך להיות אסור?
רב אחאי מחדד שכמו שאי אפשר היה ללמוד את כשרותו של החרגול (בעל הזנב) מארבה וסלעם (חסרי הזנב), כי הוא שונה מהמכנה המשותף שלהם, באותו אופן צריך לפסול חגב בעל ראש ארוך, מפני שלשלושתם אין ראש ארוך!
- **רב אחאי מתרץ** את הלימוד של **דבי רבי ישמעאל** באופן הבא, הכתוב "סלעם" (בעל הגבחת וחסר הזנב) הוא מיותר לחלוטין בפסוק! כי יכולים ללמוד אותו בבנין אב ("צד השווה") מארבה (בלי גבחת ובלי זנב) ומחרגול (עם גבחת ועם זנב). שהזנב והגבחת הם לא המאפיין שפוסל.

הדף לע"נ
אמו"ר שלמה חיים משה ב"ר שמואל מנחם הכ"מ
נלב"ע י"א כסלו התשפ"ו

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
■ לכן מכיוון שהסלעם מיותר לגופו, לומדים במידת "אם אינו עניין לגופו – תנהו עניין
לדבר אחר". לפיכך, התורה כתבה את הסלעם המיותר וזה בעצם הלימוד להכשיר חגב
שראשו ארוך!

והגמרא תמשיך לדון בלימודים האלו בדף הבא.